

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งหมดทำให้มีผลการศึกษา และข้อเสนอแนะในการทำงานส่วนต่าง ๆ ในอนาคต ทั้งในโครงการ และพื้นที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

5.1 ผลการศึกษา

การวิจัยเพื่อออกแบบ และวางผังในการสร้างภูมิทัศน์อุทยานหินออร์โควิเชียน (443-488 ล้านปี) ในอำเภอแม่สะเรียง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นกระบวนการทำงานที่มุ่งให้เกิดผลเป็นรูปธรรมในพื้นที่โดยการสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานระหว่าง ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน ต่าง ๆ และหน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ดังนี้

นายเดชา สัตถาผล : นายอำเภอแม่สะเรียง เจ้าของโครงการ

ดร.ณวิทย์ อ่องแสงชัย : อาจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และหัวหน้าศูนย์วิจัยและบริการวิชาการสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ รัตนเสถียร : ผู้เชี่ยวชาญด้านธรณีวิทยา หัวหน้าทีมวิจัย และอาจารย์พิเศษภาควิชาธรณีวิทยา คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ดร. กมลไชย คชชา : ผู้อำนวยการสวนอนุรักษ์สัตว์ป่าของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 แม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เจ้าของพื้นที่ตั้งโครงการ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจากหลายหน่วยงานตั้งแต่การริเริ่มโครงการจนถึงขั้นตอนการก่อสร้าง

จากวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยที่เริ่มจากความต้องการในการจัดทำแผนในการสร้างภูมิทัศน์ ธรรมชาติ อำเภอแม่สะเรียง เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ให้ความรู้แก่ผู้เยี่ยมชมโครงการ ตลอดจนปลูกจิตสำนึกให้กับผู้เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทั้งหมดด้วยกระบวนการทำงานในรูปแบบงานวิจัยที่มีการศึกษา และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องวางแผนการทำงานร่วมกับหน่วยงาน และผู้เชี่ยวชาญด้าน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกระบวนการทำงานเพื่อทำการออกแบบ อาคาร และการใช้พื้นที่โครงการอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อม ลักษณะทางธรรมชาติ การใช้งาน วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาของคนในท้องที่ ตลอดจนทำการออกแบบวิธีการการดูแลรักษาพื้นที่ และแนวทางการพัฒนาในอนาคต จากกระบวนการทำงานทั้งหมดจนเกิดผลลัพธ์ของการทำงาน คือ แบบการปรับปรุงพื้นที่ เพื่อก่อสร้างอาคารตามแนวทางการพัฒนา และการใช้งานพื้นที่แต่ละส่วนของอุทยานหินด้วยแนวความคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และการออกแบบอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมาเป็นแนวความคิดหลักในการออกแบบอาคาร และการใช้พื้นที่ทั้งหมดในบริเวณโครงการ

โดยกระบวนการ เริ่มต้นจากการสำรวจพื้นที่บริเวณเนินเขาหลังสำนักงานบริหารพื้นที่อนุรักษ์เขต 16 แม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียงจังหวัด แม่ฮ่องสอน ร่วมกับ รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ รัตนเสถียร ผู้เชี่ยวชาญทางธรณีวิทยา พบว่าในพื้นที่มีการค้นพบซากดึกดำบรรพ์ ที่น่าสนใจกระจายตัวอยู่ทั่วพื้นที่ นอกจากนั้นยังพบว่า ในพื้นที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และมีต้นไม้ใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก เหมาะสมกับการพัฒนาเพื่อเป็น แหล่งเรียนรู้ ทางด้านสิ่งแวดล้อม และธรณีวิทยา และพื้นที่โครงการยังมีศักยภาพด้านศาสนาเนื่องจากในพื้นที่มีพระสงฆ์พำนักอยู่ก่อนแล้ว

ทางด้านการออกแบบสถาปัตยกรรม ทีมวิจัยได้มีการสำรวจรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในบริเวณอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งการออกแบบ อาคาร และการประยุกต์ใช้วัสดุธรรมชาติเพื่อนำมาปรับใช้กับการออกแบบโครงการ ซึ่งพบว่าชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่สะเรียงจำนวนมากยังมีความรู้ในการใช้ภูมิปัญญาไม้ไผ่มาประยุกต์ใช้กับการตกแต่งบ้านด้วยไม้ไผ่ ซึ่งเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายและมีราคาถูก จึงเกิดแนวความคิดในการนำไม้ไผ่มาใช้เป็นองค์ประกอบหลัก เพื่อกำหนดบรรยากาศภาพรวมของโครงการ และยังเป็นการสร้างเอกลักษณ์ให้กับโครงการ

จากการศึกษารวบรวมข้อมูล และประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของกระบวนการออกแบบโครงการ โดยการศึกษาข้อมูลในทุก ๆ ด้านประมวลเข้าด้วยกัน จากแนวความคิดในการออกแบบโครงการอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้วยการนำภูมิปัญญาการใช้วัสดุธรรมชาติที่พบในชุมชนใกล้เคียงมาประยุกต์ใช้ เป็นองค์ประกอบในส่วนต่าง ๆ ของโครงการ เพื่อสร้างบรรยากาศโดยรวมของโครงการให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างอาคารที่เหมาะสมตามความต้องการใช้งาน แล้วยังส่งผลทางอ้อมในการทำให้ผู้ใช้โครงการได้สัมผัสการใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างอาคาร เป็นการสร้างการรับรู้ให้เห็นคุณค่าของวัสดุธรรมชาติ รวมทั้งเกิดผลกระทบในการสร้างจิตสำนึก ในการสร้างความสนใจ และใส่ใจในการใช้วัสดุธรรมชาติแก่เยาวชน และคนทั่วไปที่มาเยี่ยมชม นอกจากนี้การออกแบบองค์ประกอบทั้งหมดในโครงการจะทำการออกแบบให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมให้มากที่สุด ซึ่งพบว่าพื้นที่มีศักยภาพที่เหมาะสมเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น การออกแบบการระบายอากาศตามธรรมชาติของอาคารทั้งหมดในโครงการ และการเว้นช่องระบายอากาศ ซึ่งนอกจากจะยังเป็นการเปิดมุมมองสู่ภายนอกแล้ว ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภายในและภายนอกอาคารได้เป็นอย่างดี

เมื่อเสร็จสิ้นการทำงานด้านการออกแบบ และวางผังแล้ว ได้ส่งมอบแบบก่อสร้าง และเอกสารที่เกี่ยวข้องให้กับอำเภอแม่สะเรียงเป็นผู้ดำเนินการต่อไป เพื่อจัดหาผู้รับเหมาที่เหมาะสมเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างต่อไป ซึ่งในปัจจุบันได้เริ่มการก่อสร้างไปได้ระยะหนึ่งแล้ว จากการสำรวจความคืบหน้าของการทำงานครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2553 พบว่า มีหลายส่วนที่ได้ก่อสร้างแล้วเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้แก่ ถนนทางเข้าโครงการ ลานจอดรถพื้นคอนกรีต เส้นทางเดินจากลานจอดรถเข้าสู่โครงการ ห้องน้ำชาย-หญิง เส้นทางเดินชมธรรมชาติและชานดึกดำบรรพ์ อาคารภูมิสังคม อาคารโรงครัว ห้องเก็บของ และอาคารหอชมยอดไม้ นอกจากนี้ ยังมีอาคารบางส่วนที่อยู่ระหว่างกระบวนการก่อสร้าง ได้แก่ อาคารธรรมศาลา อาคารนิทรรศการ และศาลาพักผ่อนตามจุดต่าง ๆ ในส่วนองค์ประกอบในพื้นที่อื่น ๆ เช่น ม้านั่งภายในโครงการ ถังขยะ โคมไฟสนาม และงานป้ายแสดงข้อมูลนิทรรศการ จะเริ่มก่อสร้างเมื่ออาคารหลักส่วนใหญ่ได้ทำการก่อสร้างเสร็จสิ้นแล้ว

ภาพที่ 5.1 ลานจอดรถ ทางเดินเข้าสู่โครงการ และหอชมยอดไม้ที่ได้ทำการก่อสร้างเสร็จสิ้นแล้ว

ภาพที่ 5.2 เส้นทางเดินชมธรรมชาติ และซากตึกเก่าบรรพในโครงการที่ได้ทำการก่อสร้างเสร็จสิ้นแล้ว

ภาพที่ 5.3 อาคารธรรมศาลา และอาคารนิทรรศการ ยังอยู่ระหว่างกระบวนการก่อสร้าง

จากข้อจำกัดในการทำงานหลายด้าน เช่น การขาดความเข้าใจการใช้วัสดุ การประสานที่ไม่ต่อเนื่องระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบโครงการ ทำให้การก่อสร้างอาคารมีความคลาดเคลื่อนจากที่ได้ออกแบบในหลาย ๆ ส่วน เช่น ตำแหน่งที่ตั้งของอาคารหอชมยอดไม้ ที่ถูกย้ายจากตำแหน่ง จากเดิมที่ตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางเดินชมธรรมชาติ ไปไว้ในบริเวณลานจอดรถด้านล่าง ซึ่งมีบริบทไม่สอดคล้องกับการใช้งานอาคาร รูปทรงอาคารมีการปรับเปลี่ยนไปตามงบประมาณและวัสดุก่อสร้าง ซึ่งมีการปรับวัสดุจากวัสดุธรรมชาติที่ต้องการความประณีตในการประกอบอาคาร เป็นวัสดุก่อสร้างทั่วไป ส่งผลให้ ลักษณะโดยรวมของอาคารเปลี่ยนแปลงไปจากแบบทัศนียภาพที่ได้นำเสนอไปเล็กน้อย ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการก่อสร้างเหล่านี้ สามารถปรับแก้ให้เหมาะสมกับภาพรวมของโครงการที่วางไว้ได้ โดยการประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายในการปรับปรุงให้ลักษณะโดยรวมทั้งหมดไปในทิศทางเดียวกัน และในระหว่างดำเนินการดำเนินงานต่อไปในอนาคต จะต้องมีการขอคำปรึกษา และแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายให้มากขึ้น

ภาพที่ 5.4 การต่อเติมอาคารโดยไม่ได้ออกแบบไว้แต่ต้น และอาคารสำนักสงฆ์เดิม ที่ควรได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

5.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาส่วนอื่น ๆ ภายในโครงการ

จากกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อการออกแบบวางผังภูมิทัศน์ธรรมชาติของโครงการ เพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่าการออกแบบอาคาร และการใช้พื้นที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการเท่านั้น ซึ่งขั้นตอนต่อไปของการทำงาน ยังมีขั้นตอนการออกแบบเนื้อหาบทเรียนภายในโครงการ ให้มีรูปแบบที่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวความคิดในการพัฒนาโครงการที่วางแผนไว้เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่มีความสมบูรณ์ และเป็นไปตามแผน

หลังจากการก่อสร้าง และจัดการพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เสร็จสิ้นแล้ว ขั้นตอนต่อไปควรจะต้องให้มีการ ดูแลรักษา และจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสม ด้วยการจัดสรรงบประมาณ และบุคลากรที่มีความสามารถในการให้ความรู้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมชมโครงการ รวมทั้งการจัดการสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสมให้สวยงามยั่งยืนตลอดไป เนื่องจากพื้นที่โครงการมีขนาดใหญ่ และมีลักษณะเป็นป่า การปล่อยพื้นที่ทิ้งไว้จะทำให้ชำรุดอย่างรวดเร็ว และเป็นอันตรายต่อผู้เยี่ยมชมโครงการได้

ในกระบวนการประสานงานระหว่างก่อสร้าง ควรจัดให้มีผู้ประสานงานระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด เนื่องจากบางครั้งปัญหา และข้อสงสัยที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการทำงานไม่ได้ถูกสื่อสารไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ทำให้การแก้ปัญหาระหว่างก่อสร้างเป็นไปได้ล่าช้า และผิดพลาด ซึ่งจะส่งผลถึงภาพรวมของภูมิทัศน์โครงการ

จากกระบวนการทำงานซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและด้วยข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้าน ถึงแม้ว่าจะได้มีการจัดสร้างอาคารธรรมศาลาขนาดใหญ่ตามความต้องการของพระสงฆ์ แต่ในท้ายที่สุด พระสงฆ์ก็ไม่ประสงค์ที่จะย้ายออกจากกุฏิที่พักเดิมในปัจจุบัน แต่ด้วยสภาพของกุฏิที่พักในปัจจุบันมีความทรุดโทรมเป็นอย่างมาก และเป็นอาคารที่ดูไม่สอดคล้องกับบรรยากาศโดยรวมของโครงการ จึงควรจัดทำแผนในการบูรณะปฏิสังขรณ์หลังเดิมด้วยการปรับปรุงโครงสร้างอาคารให้มีความคงทนถาวร ปรับปรุงสภาพแวดล้อม และการตกแต่งให้ดูเหมาะสมกับบรรยากาศโดยรวมโครงการ รวมทั้งการจัดการพื้นที่การใช้งานให้เป็นกิจจะลักษณะ ทั้งส่วนห้องน้ำและส่วนครัวเพื่อความสะดวกด้านการใช้งาน และความเป็นส่วนตัวสำหรับพระสงฆ์

5.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาโครงการอื่น ๆ

ประสบการณ์ และความรู้ที่ได้รับจากการดำเนินงานวิจัยนี้ สามารถให้ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาโครงการอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในพื้นที่อำเภอแม่สะเรียงได้ เนื่องจากอำเภอแม่สะเรียงเป็นอำเภอขนาดใหญ่ที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และด้วยแผนพัฒนาทั้งในระดับจังหวัดและ ระดับอำเภอ ที่ว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในการพัฒนาโครงการอื่น ๆ จึงควรที่จะอาศัยทิศทางการทำงานในรูปแบบเดียวกัน คือการพัฒนาพื้นที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้การพัฒนาได้รับการขับเคลื่อนอย่างมีแบบแผน นำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวของพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่อย่างมีระบบ ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ทำการออกแบบวางแผนพัฒนาโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์น้ำพุร้อนแม่อุ้มลงควบคู่กันไปด้วย

ภาพที่ 5.5 พื้นที่น้ำพุร้อนแม่อุ้มลงก่อนทำการปรับปรุงภูมิทัศน์

ภาพที่ 5.6 พื้นที่น้ำพุร้อนแม่อุ้มลงหลังการปรับปรุงภูมิทัศน์

เนื่องจากการทำงานพัฒนาพื้นที่ที่มีผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น และด้วยความไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ และแนวทางในการทำงาน ทำให้ผู้ได้รับผลกระทบมักมีท่าทีคัดค้าน และไม่ให้ความร่วมมือกับการดำเนินงาน ถึงแม้ในท้ายที่สุดผู้ได้รับผลกระทบจะได้รับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็ตาม การทำงานจึงควรสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้ได้รับผลกระทบ ด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นธรรม และสร้างโอกาสให้มีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานในทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการก่อสร้างในระบบราชการ เนื่องจากการก่อสร้างในระบบราชการ มีขั้นตอนในการเสนองบประมาณด้วยการกำหนดรายละเอียดก่อนที่จะมีการออกแบบ และรายละเอียดที่เสนอไม่สามารถแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนภายหลังได้ หรือถ้ากระทำได้อีกก็เป็นไปได้ยาก และใช้เวลา จึงทำให้เกิดข้อจำกัดในการทำงานเป็นอย่างมาก จึงควรมีการพิจารณาข้อกำหนดดังกล่าวให้มีความยืดหยุ่นสามารถทำการขอปรับเปลี่ยนได้ หลังจากที่ได้ทำการเสนอของงบประมาณการก่อสร้างไปแล้ว เพื่อให้การก่อสร้าง อาคารและและพัฒนาพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ และเหมาะสมแก่การใช้งานมากที่สุดตามสถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ในปัจจุบัน